

Gender Budgeting – en checklista

AV: INGRID OSIKA & ANNA KLERBY

Gender budgeting är en metod som kan tillämpas för att uppfylla de jämställdhetspolitiska målen i ett samhällsekonomiskt perspektiv med fokus på resursfördelning i offentliga budgetar.

Gender budgeting definieras enligt Europaparlamentet (2003):

”... Gender budgeting [är] tillämpning av principen om jämställdhetsintegrering i budgetförfarandet. Detta innebär en utvärdering av budgetpolitikens genuseffekter och en integrering av genusperspektivet på alla nivåer i budgetförfarandet, samt en restrukturering av inkomster och utgifter för att främja jämställdheten.”

Definitionen består således av följande tre delar:

- A.** *Utvärdering* av budgetens effekter ur ett genusperspektiv
- B.** *Integrering* av ett genusperspektiv på alla nivåer i budgetförfarandet
- C.** En *restrukturering*, dvs. en *förändring* av inkomster och utgifter för att främja jämställdhet

Övergripande kan man dela upp en budget i fyra delar. Gender budgeting kan utföras på var och en av delarna eller på alla tillsammans.¹

UTGIFTER (ex. försvar, rättsväsendet, sjukvård, skola, inkl. transfereringar)

INKOMSTER (skatter, moms och avgifter)

BUDGETENS MAKROEKONOMISKA EFFEKTER (t.ex. påverkan på betalt/obetalt arbete, tillväxt, hållbarhet)

BUDGETENS BESLUTSPROCESS (t.ex. representation och grundläggande information)

---

¹ ("Budgeting for women's rights" Elson, UNIFEM, 2006)

Kartläggningen av ovanstående områden innebär att genomgående synliggöra resurstilldelning till och/eller inbetalningar av kvinnor och män, samt insatser för, och medverkan av kvinnor och män – könsuppdelad statistik är nödvändig. Om möjligt använd även könsuppdelad statistik uppdelad efter variabler som ålder, socioekonomisk position, kulturell bakgrund, funktionsnedsättning, med flera.

A. UTVÄRDERINGEN AV BUDGETENS EFFEKTER UR ETT GENUSPERSPEKTIV

En utvärdering kan fokusera på endera intäkter eller utgifter eller på båda posterna. Man kan även välja att fokusera på hela budgeten eller ett avgränsat område. Analysmodellen utgörs av tre nivåer:

NIVÅ 1 Synliggör resursfördelning i den primära aktiviteten i relation till antal, behov och prioriteringar/preferenser.

NIVÅ 2 Synliggör hur alternativa respektive komplementära resurser/aktiviteter samspelar med den primära aktiviteten. Här är målet att komma bort från risken för ”stuprörstänkande”.

NIVÅ 3 Utmana grundläggande antaganden, begrepp och definitioner. Några exempel: Vilka aktiviteter räknas med i BNP och vilka räknas inte med? Vem utför de arbeten och aktiviteter som inte ingår i BNP, det vill säga obetalt arbete (ex. omsorgs- och hushållsarbete), ideellt arbete och svart arbete? Är det möjligt att förändra individens prioriteringar och preferenser? Vilka satsningar kategoriseras som kostnader respektive investeringar? Hur påverkar aktiviteten samhället på kort och lång sikt?

Frågeställning A

Välj budget/aktivitet som ni vill undersöka och genomför kartläggning och analys utifrån nedanstående punkter.

Nivå 1 – Den primära budgeten/aktiviteten

- 1.** Omfattning och kostnader eller intäkter
- 2.** Målgruppens karaktär; hur ser den tilltänkta målgruppen ut?
- 3.** Behov och prioriteringar/preferenser; ta hjälp av forskning och exempelvis medborgarenkäter
- 4.** Mottagarnas karaktär; exempelvis besöksstatistik, medlemsstatistik, vårdmottagare, resenärer, etc.
- 5.** Resursfördelning utifrån behov; kr/grupp kvinnor respektive män, kr/kvinna respektive man
- 6.** Räkna på hur budgeten skulle förändras om kvinnor och män fick lika mycket/lite resurser?

Nivå 2 – Alternativa och komplementära resurser och aktiviteter

Alternativa och komplementära resurser och aktiviteter innebär varor eller tjänster som stödjer och kompletterar eller ersätter delar av den primära budgeten/insatsen/aktiviteten (nivå 1). Att identifiera dessa varor och tjänster är viktigt för att komma förbi stuprörstänkandet i analysen.

Exempel på alternativa och komplementära resurser:

INDIVIDERS TIDSBUDGET; obetalt/ideellt arbete

PRIVATEKONOMI; avgifter och/eller kostnader

ANDRA OFFENTLIGA BUDGETAR; aktiviteter, lokaler, transporter, etc.

PRIVATA FÖRETAGS BUDGETAR; erbjuder de ett alternativt utbud av tjänster eller produkter?

Vem nyttjar dessa ur könsperspektiv? Etc.

Vilken könsuppdelad statistik har ni och vilken saknas för att en kartläggning av ovanstående punkter ska kunna genomföras? (Nivå 1 & 2)

Nivå 3 – Utmana grundläggande antaganden, begrepp och definitioner, lång och kort sikt

- 1.** Analysera resultatet av kartläggningen av nivå 1 och nivå 2. Finns det könsskillnader när det gäller fördelningen av resurser i nivå 1 och nivå 2?
- 2.** Vilka normer och värderingar framkommer? Kan man se könsstereotypa mönster?
- 3.** Utmana förutfattade meningar, normer och värderingar. Förekommer könssegregering? Värderas kvinnodominerade aktiviteter systematiskt högre/lägre än mansdominerade?

Exempel på ifrågasättande av grundantaganden är vilka aktiviteter som kategoriseras som investeringar respektive kostnader. Aktiviteter som att bygga anläggningar och vägar kategoriseras idag som investeringar medan insatser för att "skapa människor" dvs. utbildning, vård och omsorg, kategoriseras som kostnader. Både en bygginvestering och utgifter för att skapa människor i form av utbildning, vård, etc. går till stor del till löner och båda ger avkastning på längre sikt, därför är det inte självklart att en anläggning är en investering medan ex. utbildning är en kostnad.

Vad har den tydliga könsaspekten, dvs. att byggbranschen är mansdominerad och utbildning, vård och omsorg är kvinnodominerad, för påverkan på värderingarna? Vad har aktiviteterna sedan för effekt på kort respektive lång sikt? Vi vet att kvinnors arbete oftare är obetalt vilket påverkar deras livsinkomster negativt och sådant arbete räknas inte med i BNP, varför? I nivå 1 och 2 ingår kartläggning av kvinnors och mäns preferenser/prioriteringar. Hur fungerar preferenser/prioriteringar på lång sikt? Kan de förändras?

TIPS: Inventera forskning och andra utredningar kring det område ni analyserar och ta hjälp av dessa för att analysera era resultat eller för att få hjälp med vilka faktorer som är viktiga att kartlägga och analysera.

B. Integrering av ett genusperspektiv på alla nivåer i budgetförfarandet

Frågeställning B

Hur ser budgetprocessen i den aktuella verksamheten ut?

Förslag på kartlägningsfrågor

1. Kartlägg styrning och ledning, finns jämställdhet med i mål, direktiv och i resultat efterfrågan? Är de tillräckligt konkreta för att de anställda ute i verksamheten ska kunna följa dem i sitt arbete?
2. Är faktauppgifterna, diagram och tabeller i centrala dokument könsuppdelade? Vad saknas?
3. Begreppsanalys och textanalys. Finns ord som *man*, *kvinnor*, *flicka*, *pojke*, *genus*, *kön*, *jämställdhet* i centrala dokument? Vad skrivs? Görs konsekvensanalyser? Föreslås förändringar, insatser, nya strategier?
4. Hur ser representationen av kvinnor och män i administrationen och på maktpositioner ut?

C. En restrukturering, dvs. en förändring av inkomster och utgifter för att främja jämställdhet

Vad är målet?

Målet för jämställdhetspolitiken i Sverige sedan 2006, är att *kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv*, målet består av fyra delmål:

DE JÄMSTÄLLDHETSPOLITISKA MÅLEN:

1. En jämn fördelning av makt och inflytande
2. Ekonomisk jämställdhet
3. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet
4. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

De jämställdhetspolitiska målen uppnås genom jämställdhetsintegrering av budget och budgetprocess, dvs. gender budgeting.

Frågeställning C

Hur ska vi förändra resursfördelningen för att uppnå jämställdhet?

Exempel: kvinnor och män, flickor och pojkar väljer könsstereotypa fritidsaktiviteter.

Tre strategier för att främja jämställdhet:

1. ANPASSNING/ASSIMILERING – ANPASSA KVINNAN EFTER MANLIG NORM

EXEMPEL: Denna strategi innebär att kvinnor och flickor uppmuntras och får stöd i att välja de fritidsaktiviteter som män traditionellt engagerar sig i. Kvinnor uppmuntras att göra på samma sätt som män.

2. Omvärdering - kvinnors perspektiv adderas

EXEMPEL: I denna strategi är utgångspunkten att flickors och kvinnors intressen har försumrats i offentlig resursfördelning och lösningen är att lägga till deras behov och intressen så att flickor och kvinnor, pojkar och män får samma stöd från samhället oavsett val av aktivitet. Verksamheternas inriktningar eller innehåll ska inte värderas eller bedömas utifrån om de är kvinno- eller mansdominerade, utan erhålla ett likartat stöd.

3. Transformerings - förändra normer och värderingar

EXEMPEL: I denna strategi ifrågasätts könsmärkning av aktiviteter. Man antar att könsstereotypa intressen och behov skapas i en ständigt pågående social och kulturell process. Insatser handlar om att utmana nedärvda värderingar och bryta könsstereotypa val.

Kommentar: Att ge kvinnor samma rättigheter som män, som i den första strategin har bland annat lett till kvinnors rösträtt. Att lägga till kvinnors behov har bland annat inneburit att bygga ut offentligt finansierad barnomsorg. Den tredje strategin handlar om ett långsiktigt arbete med värderingar som påverkar behov och preferenser och främjar jämställdhet på lång sikt exempelvis föräldraskap på lika villkor.

Vilka förändringar som krävs är vanligtvis situationsberoende, flera strategier kan användas samtidigt!

Uppföljning: När förändringar genomförts kartläggs resultaten genom att man återigen gör en utvärdering av budgetens effekter ur ett genusperspektiv, enligt A.

Exempel från Botkyrka kommun (2009/10):

A. Utvärdering av budgetens genuseffekter.

Område; stöd till föreningslivet i Botkyrka kommun

Nivå 1	Primära budgeten	Kvinnor	Män	Diskussion
	Hur många kvinnor och män i målgruppen?	50 %	50 %	Målgruppen är Botkyrkas befolkning och den har en jämn könsfördelning.
	Hur fördelas kvinnor och män i mottagargruppen?	47 %	53 %	Den totala andelen medlemmar är relativt jämn, men föreningslivet uppvisar tydliga genusmönster när det gäller isärhållning dvs. kvinnor och män är aktiva i olika typer av föreningar. Kvinnor tenderar även att välja engagemang i föreningar som hjälper andra, som sociala organisationer. Män väljer i högre grad aktiviteter där de själva är målgrupp.
	Hur fördelas kontantstöd till föreningslivet per grupp?	45 %	55 %	Ett något större belopp går till män.
	Hur fördelas stöd till kvinnor och män inom föreningslivet när lokalsubvention läggs till?	41 %	59 %	När kontantstöd summeras med lokalstöd går en ännu större del av resurserna till män Mansdominerade föreningar nyttjar kommunens lokaler i högre grad, eller är kommunens lokaler byggda för aktiviteter som intresserar män snarare än kvinnor?
	Hur fördelas stödet i genomsnitt? Kronor per medlem?	400 kr	500 kr	Män får en större andel medel per individ än kvinnor.
Nivå 2	Alternativa/Komplementära resurser och aktiviteter			
	Vi har inte haft möjlighet att studera denna nivå, men exempelvis är privata företags budgetar, privatekonomi och obetalt/ideellt arbete intressanta i sammanhanget.			
Nivå 3	Omvärdering av grundantaganden			
	Idrottspolitiken kan utmanas genom att frånga den djupt rotade fokusering på tävling och släppa fram motionsidrott och friskvård som i högre grad efterfrågas av flickor och kvinnor. Idag har ungdomar preferenser för exempelvis aerobics, yoga, och skateboard. Motion, friskvård och idrott skulle även kunna kategoriseras som en investering istället för som nu, en kostnad, då den ger positiva ekonomiska effekter, både på kort och på lång sikt. En aspekt av föreningslivet som kan utmanas är den traditionella organisationsmodellen. Bör man öppna upp för andra organisationsformer?			

Förslag till ytterligare läsning:

Handbok i Gender Budgeting, www.sverigeskvinnolobby.se, analys av statsbudgetens utgifter ur ett genusperspektiv

Kulissen kvar i det jämställda Sverige, www.sverigeskvinnolobby.se

På scenen – En feministisk genomgång av budgetpropositionen 2010,
www.sverigeskvinnolobby.se

Analys av statens skatteintäkter ur ett jämställdhetsperspektiv, Rapport 2007:2,
www.skatteverket.se